

Kukkaniityn perustaminen ja hoito – yksi LUMOAVA-hankkeen tarjoamista monimuotoisuustoimista

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

**MAASEUDUN
SIVISTYSLIITTO**

LUMOAVA -hanke

- LUMOAVA -hankkeen tavoitteena on parantaa luonnon monimuotoisuutta Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Kymenlaakson ja Pohjois-Karjalan maakunnissa
- Tavoitetta toteutetaan käytännön toimenpiteillä sekä lisäämällä toimijoiden tietämystä, ymmärrystä ja yhteistyötä luonnon monimuotoisuuteen ja ympäristöhoitoon liittyen
- Kohderyhmänä toiminta-alueen kylät ja kunnat
- Hankkeen päätoteuttaja on Maaseudun Sivistysliitto, osatoteuttaja Suomen ympäristökeskus (Syke)

Monimuotoisuustekojen tarjotin

Tekojen ideoinnin pohjana kylille ja kunnille valmis tarjotin, joka sisältää muun muassa:

- Vieraslajien torjunta
- Asuin- ja ruokapaikkoja lajeille
- Monimuotoinen piha
- Yhteispuutarhat
- Biohiili ja lahoppuaidat
- **Kukkapellot ja -niityt**

Biodiversiteetti eli luonnon monimuotoisuus on

Luontotyyppien, lajien ja
geenien rikkautta

Elämä ylläpitää ihmistä - Ekosysteemipalvelut

■ Ylläpitopalvelut

- Fotosynteesi eli yhteyttäminen, maa-aineksen muodostus jne.

■ Tuotantopalvelut

- Ravinto, raaka-aineet kuten puu jne.

■ Säätelypalvelut

- Ilmaston säätely, veden puhdistus, tuhoeläinten ja tautien torjunta, pölytys jne.

■ Kulttuuripalvelut

- Virkistyskäyttö, koulutus ja kasvatus, luonnon merkitys tieteelle, taide ja teknologia jne.

Maaperän monimuotoista eliöstöä

Kuva: Riikka Elo

Mikä on **perinnebiotooppi**, kukkaniitty ja kukkapelto?

- **Perinnebiotoopit** ovat syntyneet pitkään jatkuneen laidunnuksen tuloksena.
- Siten sidoksissa **maatalouteen** – mutta entisiä laidunalueita on monesti jäänyt myös taajamien keskelle.
- Usein maisemallisesti näyttävillä paikoilla, ja yhteydessä vanhaa rakennuskantaa.
- Eniten on **tuoreita niittyjä**, vähemmän kuivia niittyjä eli **ketoja**. Eri niittytyypeillä esiintyy niille tyypillistä kasvi- ja eläinlajistoa.

Mikä on perinnebiotooppi, **kukkaniitty** ja kukkapelto?

- **Kukkaniityllä** tarkoitetaan erikseen perustettua **uusympäristöä**.
- Se ei siis ole syntynyt maatalouden sivutuotteena.
- Haluttu kasvillisuus perustetaan kylvämällä; maa yleensä muokataan, tai tarvittaessa tuodaan pintaan uutta (hiekkamaata).
- Kasvilajiston koostumus vaihtelee suuresti, riippuen kylvetyistä lajeista.
- Esimerkkejä perustetuista niityistä nähtävillä mm. [PÖLYKOORDI-hankkeen](#) tekemässä [uusniittykartoituksessa](#).

Mikä on perinnebiotooppi, kukkaniitty ja **kukkapelto**?

- **Kukkapelto** on muokattuun peltoon kylvetty **niitty- tai maisemapelto**.
- Viljelijä voi saada niiden perustamiseen tukea (ympäristökorvaus).
- Viljelijälle helppo perustaa, mutta luontohyödyt tekoniittyä vähäisempiä.
- Kylvetty kasvillisuus yleensä melko yksipuolista ja yksivuotista.
- **Niittypellot** luontoarvoiltaan parempia; siemenet vastaavasti kalliimpia.
- **Maisemapellot** lähinnä kauniita katsoa; siemenet halvempia, mutta usein vierasperäisiä – mukana vieraslajien riski.

Niityt ovat lajistoltaan hyvin monimuotoisia

- Ne ovat maatalousalueiden lajirikkaimpia elinympäristöjä.
- Niityillä elävät kasvi- ja hyönteislajit ovat sopeutuneet niittoon tai laidunnukseen = siihen, että **kasvillisuus pidetään matalana**.
- Monet lajit vaativat matalaa kasvillisuutta tai paljasta maata, eivätkä selviä jos korkeat heinät tai pensaat valtaavat alueen.

Miksi niityt ovat tärkeitä luonnolle?

- Lukuisat kasvi- ja hyönteislajit menestyvät vain niityillä.
- Niityillä esiintyy paljon uhanalaisia ja taantuneita lajeja.
- Niityt eli perinneympäristöt ovat myös kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaita alueita.

Lajien monimuotoisuus eri maatalousympäristöissä (+ vähän, ... +++ paljon lajeja)

	Pellot	Reuna-alueet	Perinneympäristöt
Linnut	+++	+++	++
Hyönteiset	+	++	+++
Kasvit	+	++	+++
Maaperäeliöt	++	+++	+++

Miksi niityt ovat tärkeitä ihmisille?

SUORAT HYÖDYT

Kuka hyöttyy?	Millä edellytyksillä?	Miten hyöttyy?
Maanomistaja (ei-viljelijä)	Vuokraa/luovuttaa maan käyttöoikeuden tuensaajalle tai järjestölle.	Maiseman laatu ja viihtyvyys paranevat. Suvun perinteitä (käyttöä) jatketaan.
Maanviljelijä (alueen hoitaja)	Sitoutuu hoitoon ja byrokratiaan määrääjäksi, ja pystyy hyödyntämään lisälaitumia edullisesti.	Lisää tuloja (korvaus sopimuksesta). Karjalle lisää laitumia, jolloin peltonurmia vapautuu muuhun tuotantoon. Maataloustuotteiden suoramyynä.
Lähiseudun asukas/mökkiläinen	Kohteita on näköpiirissä/riittävän lähellä, ja niitä hoidetaan oikein.	Maisema ja asumisviihtyvyys paranevat, mikä voi nostaa myös kiinteistöjen arvoa.
Lähiseudun koulu/koululaiset	Kohde/kohteita on riittävän lähellä, ja opettajat haluavat käyttää niitä.	Luovaa tekemällä oppimista; tietämys lähiluonnosta ja -perinteistä vahvistuu.
Seutukunnan asukkaat	Kohde on näkyvällä paikalla tai muuten asutuksen/liikenneyhteyksien läheisyydessä.	Yhteisöllisyys ja oman kotiseudun kulttuuriperintö vahvistuvat. Maisema ja asumisviihtyvyys paranevat.
Paikalliset matkailuyrittäjät	Kohteita on riittävän lähellä, ja ne osataan tuotteistaa ja markkinoida asiakkaille.	Kaunis, perinteinen maisema voi tuoda uusia asiakkaita. Heille voi myös kehittää aktiviteetteja (luontopolku, talkoot,...). Erilaisten niitty-tuotteiden suoramyynä.
Kotimaanmatkailijat	Kohde/kohteita on hyvin saavutettavissa, ja riittävästi mainostettu, viitoitettu, esitelty ja tuotteistettu.	Kansallisen kulttuuriperinnön tuntemus ja yhteisöllisyys vahvistuvat.
Ruokaketjun toimijat	Eettiselle/lähiruoalle on riittävästi kysyntää.	Uusia tuoteryhmiä ja liikevaihtoa.
Kaikki luonnonystävät	Hoito toteutetaan lajiston kannalta oikein.	Maamme lajit ja luontotyypit säilyvät.

Perinnebiotoopin
hoito,
ympäristösopimus

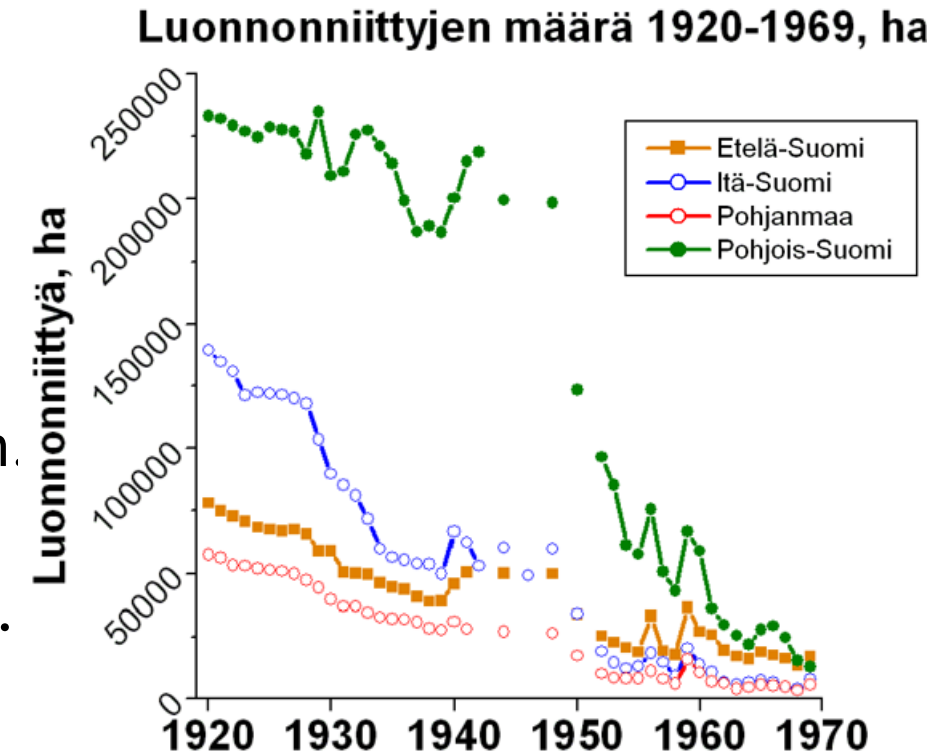
YLEISET ARVOT

Miksi niittyjä on tarpeen perustaa ja hoitaa?

- Niittyjen määrä romahti 1900-luvulla vain pariin prosenttiin aiemmasta.
- Syynä pellonraivaus, metsitys ja rakentaminen.
- Nykyisin jäljellä enää noin **45 000 hehtaaria**¹.
- 1990-luvulta lähtien niittyjä on alettu arvostaa ja niitä on otettu takaisin laidunnuksen/niiton piiriin.
- Pääosan työstä tekevät **maanviljelijät** – tähän tukea maatalouden ympäristökorvauksen kautta.

Ruokavirasto

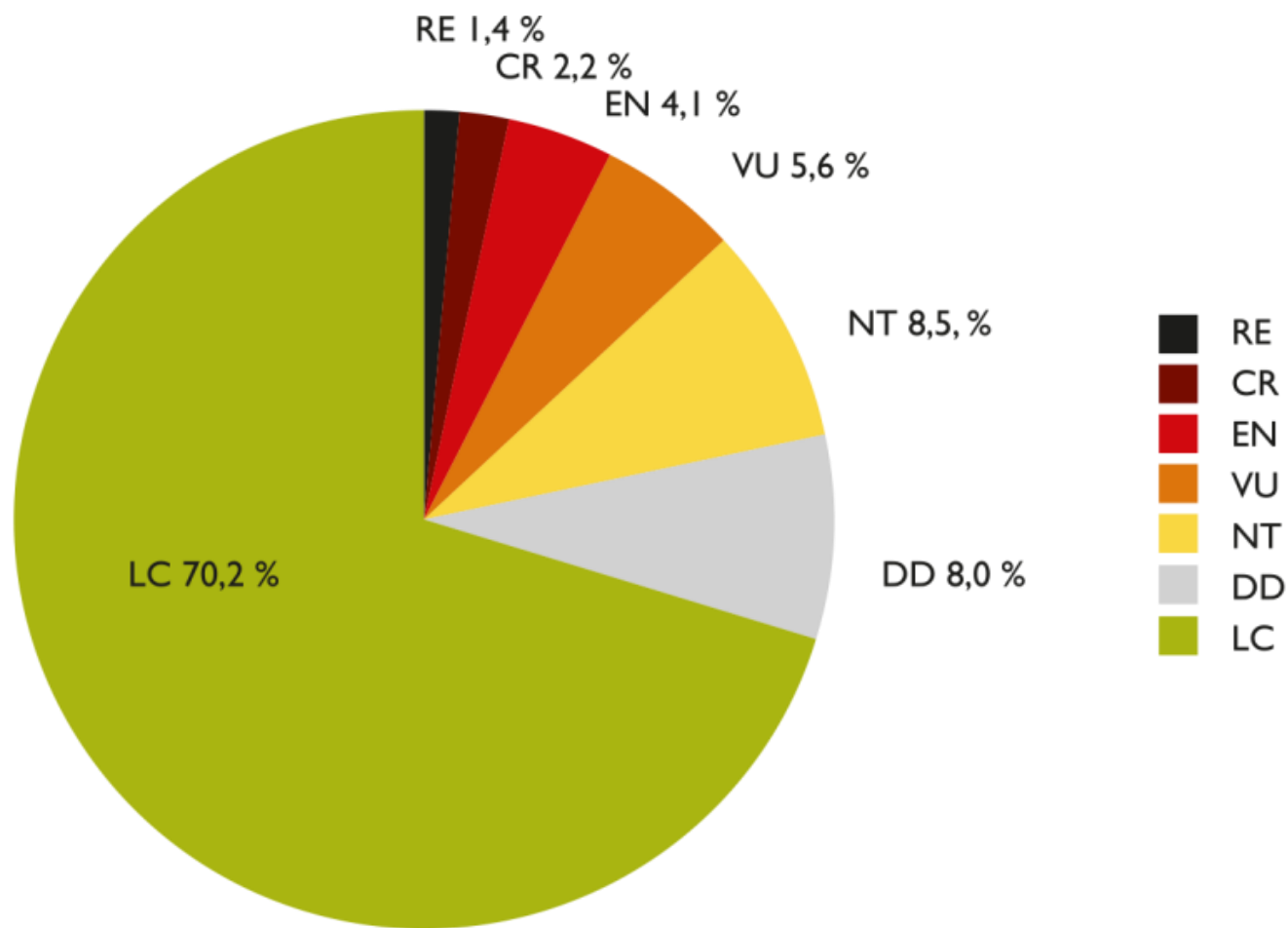
Maatalousluonnon ja maiseman
hoitosopimus

Lähde: Tiainen ym. 2001

¹Forss, 2024.

Arvioitujen lajien (22 418) jakautuminen uhanalaisuusluokkiin

- Uhanalaisia lajeja 2 667 **11,9 %**
- Punaisen listan lajeja 6 683 **29,8 %**
- Vuoden 2010 arvioinnissa uhanalaisia lajeja oli 2 247 **10,5 %** arvioiduista

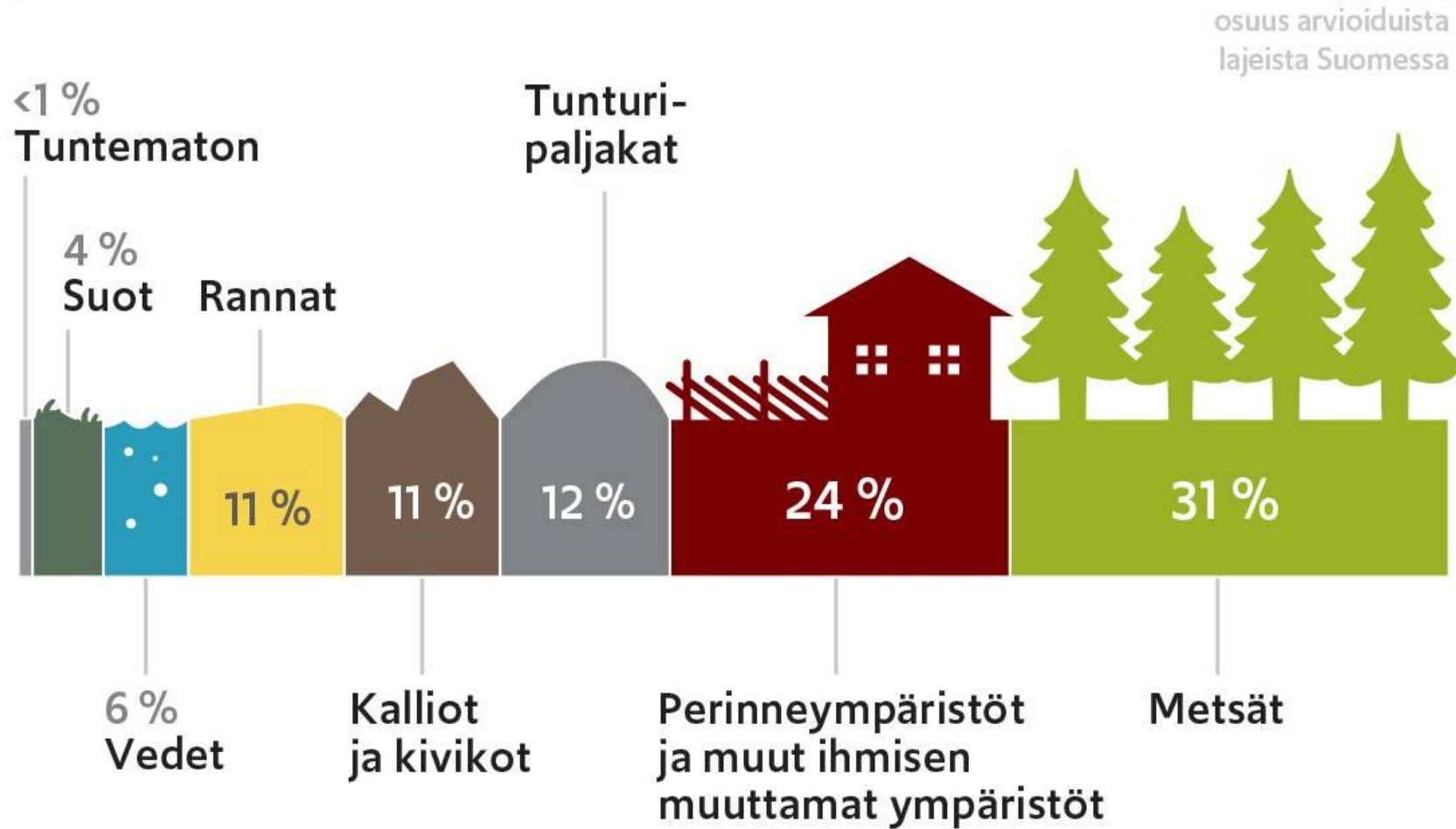
RE = Hävinneet
CR = Äärimmäisen uhanalaiset
EN = Erittäin uhanalaiset
VU = Vaarantuneet
NT = Silmälläpidettävät
LC = Elinvoimaiset
DD = Puutteellisesti tunnetut

Perinneympäristöt ja muut ihmisen muuttamat avoimet ympäristöt

- Neljännes kaikista uhanalaisista lajeista elää perinneympäristöissä.
- Eniten uhanalaisia lajeja on kuivilla niityillä eli kedoilla.
- Hävinneiden osuus huomattava: 123 lajia eli **39 % kaikista hävinneistä**.
- **Avoimien alueiden sulkeutuminen** merkittävin uhanalaisuuden syy (62 %).
- Mm. sähkölinjat, tienvarret ja pienlentukentät ovat osalle niittyjen lajeista **korvaavia elinympäristöjä**.

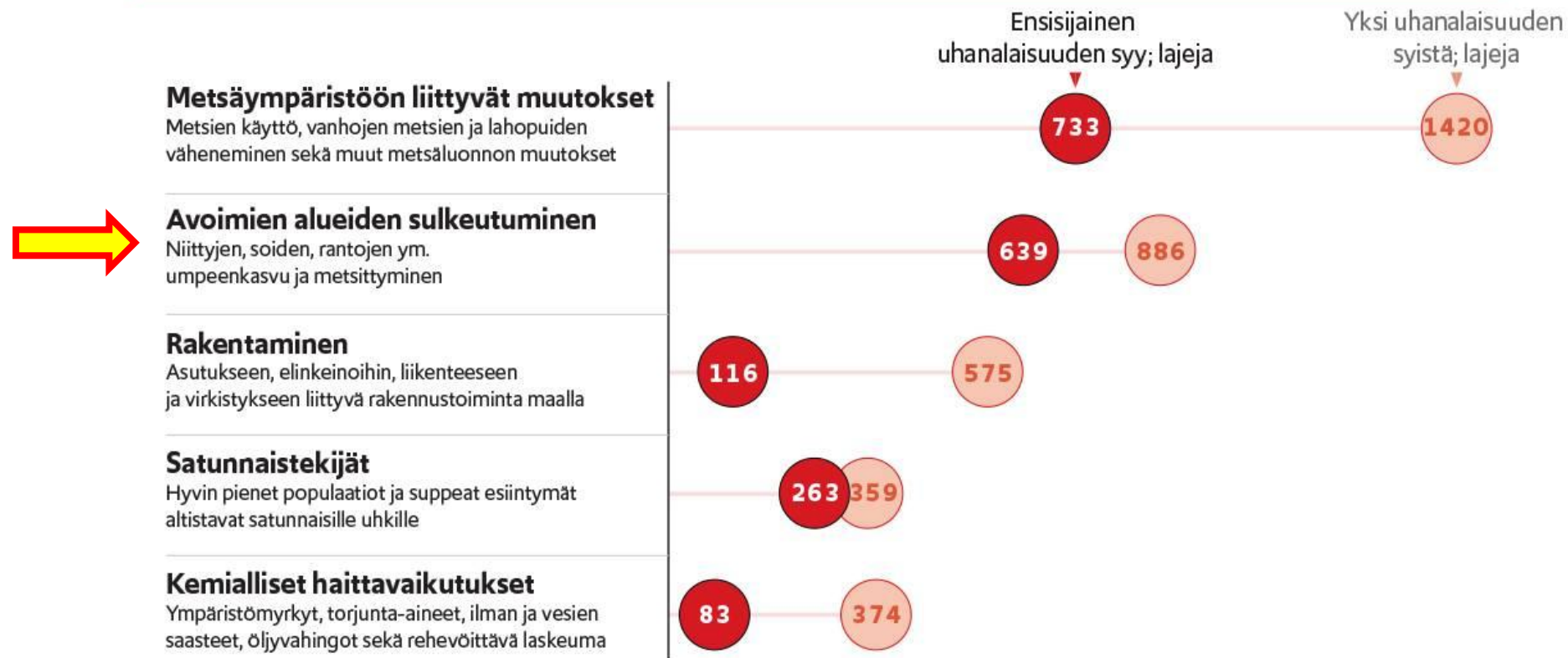
Uhanalaisia lajeja elää eniten metsissä ja perinneympäristöissä. Ilmastomuutos uhkaa erityisesti tunturilajeja

Metsäympäristön muutokset ja avoimien alueiden sulkeutuminen ovat suurimmat yksittäiset uhanalaisuuden syyt Suomessa. Pienet kannat ovat erityisen haavoittuvia satunnaisille tekijöille.

Uhanalaisten lajien määrät uhanalaisuuden syyn mukaan

5 merkittävintä syytä

Luontotyypeistämme kaikkein uhanalaisimpia

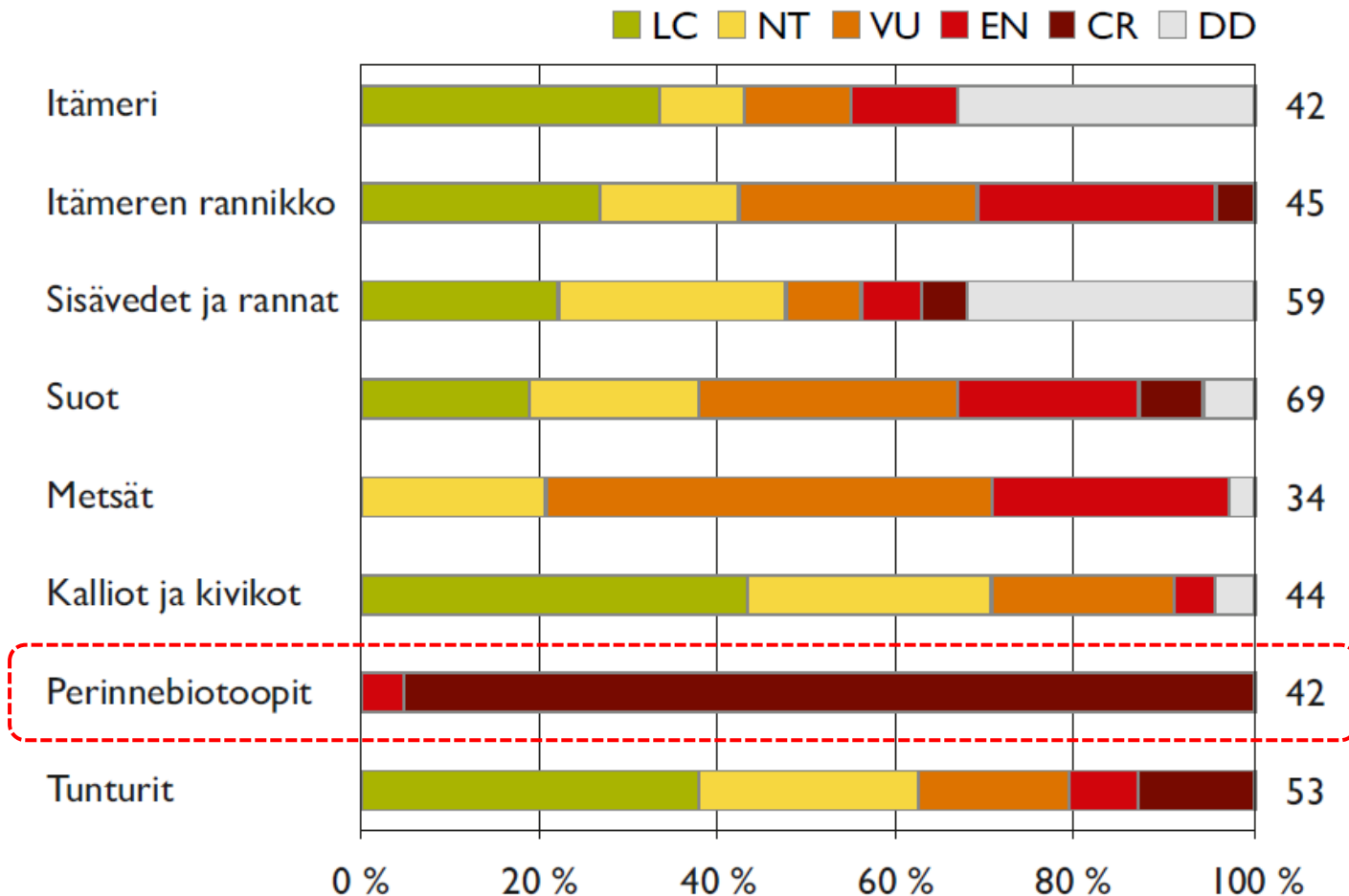
Suurin osuus

- **Perinnebiotoopit 100 %**
- Metsät 76 %

Pienin osuus

- Sisävedet ja rannat 20 %
- Itämeri 24 %
- Kalliot ja kivikot 25 %

a) Koko maa

Osuus luontotyyppien lukumäärästä

Kukkaniityn perustaminen 1 – **päätä tavoitteesi**

- Onko tavoitteenasi perustaa **tekoniitty** vai **niittypelto**?
- Tekoniitty **eli uusniitty** perustetaan pellon ulkopuolelle, kuten nurmikolle tai tienpenkalle. Kylvössä tulee käyttää kotimaisia luonnon niittykasveja, joilla on edellytykset muodostaa pysyvä kasvillisuus.
- **Niittypelto** puolestaan kylvetään muokatulle pellolle. Siemenseos on yleensä yksipuolisempi kuin tekoniityllä – lähinnä varmemmin itäviä kukka- ja heinäkasveja.
- Vaihtoehtona myös yksivuotinen **maisemapelto**, jolloin siemenseoksessa on etupäässä kauniita ”kertakäyttökukkia”.
- Viljelijä voi saada niitty- tai maisemapeltoon tukea > [Monimuotoisuuspellot](#)

Kukkaniityn perustaminen 2 – paikan valinta

Ennakkosuunnittelu:

- Kukkaniitty tulisi **säilyttää** paikalla monia vuosia > sopiihan maanomistajalle?
- Valitse mieluiten maisemassa **näkyvä** paikka > iloa asukkaille, tienkäyttäjille ym.
- **Varmista**, ettei niitty rajoita muuta virkistyskäyttöä tai ihmisten liikkumista.
- Suunnittele myös **jatkohoito** – onko sitoutuneita tekijöitä? Millä laitteilla niitto?

Paikan valinta:

- Mieluiten **kuivahko, hiesu-hieta-hiekkapohjainen** kasvupaikka.
- Suosi myös **aurinkoista, etelään viettävää sijaintia** > paahteisuus.
- **ÄLÄ** valitse kostea- tai rehevápohjaista savi- tai multamaan paikkaa.
- **ÄLÄ** myöskään puuston varjostamaa tai pohjoiseen avautuvaa paikkaa.
- **Älä** haukkaa kerralla liian suurta palaa – pienikin hyvin hoidettu niitty on arvokas.

Kukkaniityn perustaminen 3 – muokkaus ja siemenet

Kasvualustan valmistelu

- Jos paikalla esiintyy **jo ennestään** jonkin verran niittykasveja, muokkausta tai kylvöä ei välttämättä edes tarvita.
 - Säännöllinen niitto ja heinäkorjuu vahvistavat pikku hiljaa niittykasvillisuutta.
- Muussa tapauksessa niittykasveja kannattaa tuoda kylvämällä.
- Kylväminen edellyttää ainakin kevyttä **maanmuokkausta**.
 - Kuivalla, niukkakasvisella paikalla rautaharava voi riittää; muutoin puutarhan maajyrä tms.
- Jos kasvualusta on savea/multaa, niin paikalle voi **tuoda** hiekkaista pintamaata.
 - Lisää kustannuksia, mutta niittykasvit menestyvät paremmin.

Siemenet ja kylväminen

- Kylvä **syys-lokakuussa** – keväällä kylvettäessä itäminen voi epäonnistua.
- Jos mahdollista, niin käytä **lähiseudulta** kerättyjä luonnonsiemeniä.
- Jos käytät kaupallisia siemeniä, niin osta vain **kotimaista siementuotantoa**.
 - Ulkomaisen siemenen seassa voi levitä **haittalajeja**, kuten rikkakananhirssiä.
- Tässäkin asiassa **korkeampi hinta = parempi laatu**.
 - **Suomalaiset niittykasvien siemenet kalliimpia.**
 - **Ulkomainen siemenaines ja vain 'koristeeksi' sopivat maisemakasvit halvempia.**

Siemenseoksia myy mm.

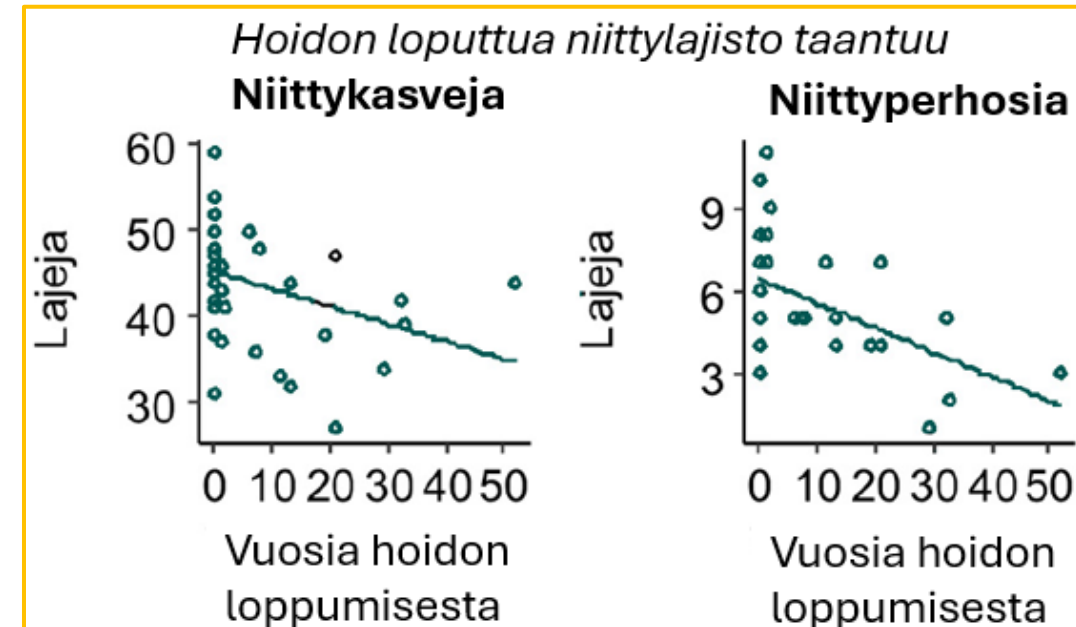
- **Suomen Niittysiemen**
- **Seikkutuote**

Kukkaniityn perustaminen 4 – ylläpito ja hoito

- Kuivalla ja karulla kasvupaikalla hoitoa tarvitaan vähemmän – tuoreella ja ravinteisella paikalla sen sijaan enemmän.
- Alkuvuosina voidaan tarvita myös **lisäkylvöä** tai rikka/vieraslajien **kitkemistä**.
 - Lupiinit ja muut on viisainta torjua tuoreeltaan – vaikeutuu vuosi vuodelta.
- Myöhemmin vuosittain kasvillisuuden **niitto** ja niitoksen kerääminen.
 - Alkuvuosina heinäiset paikat ja vieraslajit voi niittää alku- **sekä** loppukesällä > *haittalajit taantuvat ja niittylajit vahvistuvat*.
 - Muutoin niitetään vasta loppukesällä > *niittykasvit ehtivät siementää ja hyönteiset lisääntyä*.
 - Kuivalla tai kallioisella kasvupaikalla ei välttämättä tarvita vuosittaista niittoa.
 - **Laidunnus** silti aina suositeltavinta hoitoa, jos se vaan on järjestettävissä.
- Säännöllinen hoito on syytä miettiä jo suunnitteluvaiheessa:
 - Miten niitto järjestetään: raivurilla, viikatteella, tai salliiko maasto työkoneita?
 - Riittääkö ylläpitotyöhön talkoolaisia? Vai tarvitaanko urakoitsija? Kuka maksaa?
 - Minne niitetty heinä kasataan?

Miten käy, jos niittyä ei hoideta?

- Hyvin perustettu niitty selviää hoitamattakin joitain vuosia, MUTTA...
 - Ilman niittoa kookkaat heinät, koiranputki ym. valtaavat sen vääjäämättä.
 - Syksyllä maahan lakoontuva heinä tukahduttaa niittykasveja.
 - Vieraslajit kuten lupiini alkavat nopeasti runsastua.
 - Pian perässä saapuvat vadelma, pajut ja muut lehtipuut.
- Kylvetyt niittykasvit ovat heikkoja kilpailemaan – mutta ne **kestävät hyvin niittoa**.
- Hoidon loputtua niittylajit alkavat taantua. Pitkään hoidetulla perinnebiotoopilla se voi kestää vuosikymmeniä... →
- ...mutta nuori tekoniitty menettää orastavat luontoarvonsa paljon nopeammin.

Esimerkkinä hoittamattoman Längelmäen Kuusjärven niityn kehitys:

Lähde: Visuaalinen
maisemaseuranta / Luke
(Tapio Heikkilä, Martina Motzbäuchel)

Mitä niityn perustamisessa voi mennä pieleen?

- Vaikein paikka on heti ensimmäinen kesä siementen kylvön jälkeen.
- Tuolloin **ankara kuivuusjakso** voi tappaa orastavat niittykasvit, vaikka kaikki olisikin tehty oikein.
- Paljaalle maalle voi myös levitä runsaasti **rikkakasveja, lupiinia** tms.
 - Jos paikalle tuodaan uutta pintamaata, niin varmista sen **puhtaus** haittakasveista!
- Kylvä etupäässä **monivuotisia niittykasveja** - ne vahvistuvat hitaasti, mutta kannat säilyvät varmemmin paikalla.
 - Yksivuotiset kasvilajit katoavat helposti parissa vuodessa, sukkession myötä.
- **Älä hätäile** – uusien niittykasvien ja -hyönteisten saapuminen paikalle vie usein vuosia. Se myös edellyttää, että niitä esiintyy ennestään lähistöllä.

Niitty- tai maisemapellon perustaminen

- Käytännössä kylältä pitää löytyä toteuttajaksi **maanviljelijä**.
- Muokkaus-, kylvö- ja niittotyöt tehtävä koneellisesti.
- Niittypelloilla enemmän luontoarvoja, koska luonnonkasveja.
 - Maataloudessa **luonnonhoitopeltonurmet** parhaimmillaan vastaavia.
- Maisemapelloista silmänilon ohella hyötyä pölyttäjille.
- Herzonin ym. (2012) suositukset niittypelloille:
 - Suosi **ravinneköyhää**, hiekaista maaperää > *ei savi- tai multamaalle*.
 - Sijoita alat **reunaosiin** (metsän-tienvarteen) > *ei pellon keskelle*.
 - Perusta mieluiten **useita pieniä** kuin yksi suuri ala > vähentää epäonnistumisen riskiä.
- Kuten tekoniityllä, suurimpana riskinä on **alkukesän kuivuus** – se voi tappaa valtaosan versoista, vaikka kaikki olisikin tehty oikein.

Luonnonhoitopelloille kylvettyjen kasvilajien itävyys (2011)

Laji	Kylvetyt lohkot, kpl	Esiintyminen %	Peittävyys %
Puna-apila	4	100,0	75,5
Timotei	7	100,0	24,7
Persianapila	10	100,0	17,8
Alsikeapila	5	100,0	15,0
Raihenät	10	100,0	14,4
Keltasauramo	4	100,0	7,9
Päivänkakkara	40	95,0	11,3
keltamesikkä	12	91,7	7,7
Nadat	41	90,2	16,6
Viljat	15	86,7	11,7
Kaalit	15	86,7	9,6
Hunajakukka	47	74,5	2,6

Lisätietoa verkossa

- **Perinnebiotoopit ja niiden tila Suomessa**

- Forss 2024: [Yhteenveto Suomen perinnebiotooppien tilasta 2023](#). Suomen ympäristökeskuksen raportteja 28/2024.
- Heliölä ym. 2017: [Perinnebiotooppien ekosysteemipalvelut](#). PEBI-hankkeen loppuraportti.
- Kuussaari ym. 2022: [Hoidon vaikutukset ja niittylajiston säilyminen perinnebiotoopeilla](#). PEBIHOITO-hankkeen loppuraportti.

- **Ohjeita niittyjen ja muiden kulttuuriympäristöjen hoitoon**

- Herzon ym. 2012: [Luonnonhoitopeltojen ympäristöhyödyt](#). Suomen ympäristökeskuksen raportteja 26/2012.
- Heliölä & Toivonen 2023: [Työkalupakki pölyttäjäystävälliseen kaupunkiin](#). PÖLYKOORDI-hankkeen tietokatsaus 1/2023.
- Birge 2022: [Pölyttäjäystävällinen maatila](#). BSAG & Helsingin yliopisto.

- **Ohjeita tekoniityn perustamiseen**

- YLE: [Näin perustat niityn](#)
- Suomen Niittysiemen: [Kukkaniityn perustaminen](#)
- Villivyöhyke ry: [Kokemuksia niittyjen perustamisesta](#)
- Suomen Luonnonsuojeluliitto: [Perusta pihaniitty](#)
- WWF Suomen Ala villiksi –kampanja: [Perusta uusi niitty](#)

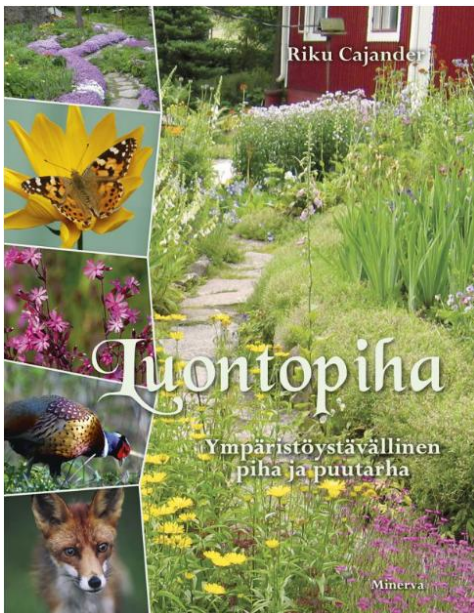
- **Ohjeita niitty- tai maisemapellon perustamiseen**

- Ruokavirasto: [Maatalouden ympäristökorvaus - monimuotoisuuspellot](#) (viljelijälle)
- Ympäristökioski: [Niittypelto](#)
- Maaseudun Sivistysliitto: [Maisemapelto](#)
- Maa- ja kotitalousnaiset: [Vaihtoehtoja pellon käyttöön -opas](#)

Lisätietoa kirjoissa

- **Opaskirjoja kukka- ja pihaniityistä sekä niiden perustamisesta**
 - Cajander, Riku 2015: Luontopiha: ympäristöystävällinen piha ja puutarha. Minerva, 220 s.
 - Vainio, Kaija 2004: Kukkaniitty: perustajan opas. Tammi, 152 s.
 - Mikkola, Kauri ym. 2001: Perhospuutarha. Tammi, 240 s.
 - Lassila, Anna 1998: Kotipihan kukkaniitty. Maa- ja kotitalousnaisten julkaisuja 161.
- **Laaja-alaisempaa tietoa aihepiiristä**
 - ProAgria 2024: Luontoviisas maatilayritys. Tieto Tuottamaan 151 ([julkaistu 10/2024](#))
 - Huhta, Ari-Pekka 2024: Opas perinnemaisemiin. Vastapaino, 477 s.
 - Jantunen Juha & Saarinen Kimmo 2016: Luonnonhoitajan matkassa. LUT julkaisuja 49.
 - Tiainen, Juha ym. 2004: Elämää pellossa – Suomen maatalousympäristön monimuotoisuus. Edita, 366 s.

Tietoa ja innostusta LUMOAVA- hankkeen tukemana

Kalvosarjan ovat tuottaneet Syken tutkijat ja asiantuntijat
Janne Heliölä, Riku Lumiaro ja Mikko Savolahti

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

**MAASEUDUN
SIVISTYSLIITTO**